

Makale Gönderilme Tarihi: 31.10.2018 – Makale Kabul Tarihi: 15.12.2018

VEREMİN GÖLGESİNDE BİR ŞAİR: MUZAFFER TAYYİP USLU VE ŞİİRLERİNDEKİ OTOBİYOGRAFİK İZLER

*Ebru BAKAN**

ÖZ

Türk şiirini 1940'dan sonra halkın gündelik yaşamına indirgeyerek yeni bir boyuta taşıyan Garip Hareketi, Cumhuriyet dönemindeki şiirin dönüm noktalarından birini teşkil eder. Şiiri halka mal etmeyi başaran Garip Hareketi bu anlayışıyla dönemindeki genç şairler üzerinde etkili olur. Vereme yenik düşerek genç yaşta hayatını kaybeden Muzaffer Tayyip Uslu da bu şairlerden biridir. Asıl adı Süleyman Muzaffer Uslu olan şairin, babası polis komiseri Tayyip Talip, annesi ev hanımı Üsküdarlı Şükriye Hanım'dır. Şiirlerini daha çok Orhan Veli ve Oktay Rifat etkisinde kalarak kaleme alan şair, veremin ardındaki pencereden hayata bakar. Veremin onda yarattığı hisle ölüm ve yaşam arasındaki ince çizgi onun şiirini teşkil eder. Şiirlerinde hastalığını kabullenen ancak yaşama isteğiyle dolu bir hava vardır. Doğduğu ve eğitimi için gittiği İstanbul, babasının mesleği dolayısıyla bulunduğu Mersin ve Zonguldak, onun hayatında ve sanatında önemli bir yer teşkil eder. İlk ve tek şiir kitabı olan *Şimdilik* adlı kitabında yer alan şiirlerinin satır aralarında hayatına dair ipuçlarına rastlamak mümkündür. Bu çalışmada Muzaffer Tayyip Uslu'nun şiirlerinde tespit edilen otobiyografik izlerden söz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Muzaffer Tayyip Uslu, Şiir, Otobiyografi.

A Poet Under The Shade Of Tuberculosis: Muzaffer Tayyip Uslu and Autobiographical Traces In His Poetry

ABSTRACT

Garip Movement, which carries Turkish poetry to a new dimension by popularizing it into the daily life of the people after 1940, constitutes one of the turning points of the poetry in the Republican period. The Garip Movement, which succeeds in publicizing poetry, has an effect on young poets of this period. Muzaffer Tayyip Uslu, who passed away at a young age because of tuberculosis, is also one of these poets. His real name was Süleyman Muzaffer Uslu, his father was the police commissar, Tayyip Talip, and his mother was a housewife from Üsküdar, Şükriye Hanım. The poet, whose poems are mostly influenced by Orhan Veli and Oktay Rifat, sees the life through the window behind tuberculosis. The fine line between death and life caused by the sensuality of tuberculosis constitutes his poetry. There is an atmosphere in his poems that accepts his illness but is full of will to live. İstanbul, where he was born and where he went for his education, Mersin and Zonguldak, where his father was living due to his profession, occupy an important place in his life and art. It is possible to find clues about his life between the lines of his first and only poetry book "*Şimdilik*". In this study, the autobiographical traces in Muzaffer Tayyip Uslu's poems will be analysed.

Keywords: Muzaffer Tayyip Uslu, Poetry, Autobiography

*Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Lisans Üstü Öğrencisi, Giresun. ebrubakannn@gmail.com

GİRİŞ

Muzaffer Tayyip Uslu ve Şiiri

1941’de Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rifat’ın başlattıkları Garip Hareketi, Türk şiirinin gelişimi ve değişimi adına önemli adımlardan biri olarak nitelendirilebilir. Türk şiirine yön veren bu üç isim şiir hakkındaki düşünceleriyle devrin şiirine aykırı olmayı amaç edinir. Yayınladıkları ve sanat hakkındaki düşüncelerine yer verdikleri kitabın önsözünde yer alan “Bu kitap sizi alışlagelmiş şeylerden şüpheye davet eder” ifadesi Orhan Veli ve arkadaşlarının amaçlarını özetler niteliktedir. Onlara göre şiir; vezin, kafiye, sanatlı söyleyiş gibi kalıplardan arındırılarak, insanların gündelik hayatına dair izler taşınmalıdır. Garip Hareketi¹ hakkındaki en kapsamlı çalışmayı yapan Hakan Sazyek, Muzaffer Tayyip Uslu’yu, Garip Hareketi’nden etkilenen şairler arasında gösterir.² Türk edebiyatının önemli isimlerinden Salâh Birsal’in *Türk Dili* dergisinde kaleme aldığı bir yazıdaki şu cümlesinden de Muzaffer Tayyip’in Garip Hareketi’ne olan yakınlığı görülebilir:

“Onda yer yer Oktay Rifat, Sabahattin Kudret ve Orhan Veli'nin etkilerine raslamamız bizi şaşkırtmamalıdır. O hayran olmayı, kimi zaman, sanat eseri yaratmaktan da yeğ tutardı. Ama gerektiğinde, hayran kaldığı nesnelere, istediği kılığa sokmasını da gayet iyi becerirdi.” (Birsal 1953: 22).

Türk edebiyatında siyasi ve sosyal çerçevede Türk şiirinin sesi olan birçok şair vardır. Bu şairler, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e şiire birçok farklı biçim ve söyleyiş kazandırmışlardır. Dolayısıyla her topluluk ve şahsiyet, şiire alışılmışın dışında bir hava getirmeyi amaç edinir. Bu amaç doğrultusunda sanatlarını oluşturan Garipçiler’in havasını şiirlerinde hissettiren Muzaffer Tayyip’e göre “Şâir harciâlem şeylere teşbih ve mecazlarla lâyük olmadığı bir değeri vermek için çabalayan bir sahtekâr değil, bulanık düşünceleri berraklaştıran hakikat arayıcısıdır.” (Uslu 2017: 72).

24 yıllık kısa ömründe edebiyatı ve şiiri âdeta yaşamın bir gayesi olarak gören Muzaffer Tayyip Uslu’nun şiire olan ilgisi Mehmet Çelikel Lisesi’nde öğrencisi olduğu Behçet Necatigil’le başlar. Lise yıllarında en yakın arkadaşı olan Rüştü Onur’la birlikte şiire olan yeteneklerinin farkına varan “Behçet Necatigil, onları anlamaya çalışan, öğretmenliğinin yanında arkadaşlık da yapan yegâne insandır.” (Kalyoncu 2017: 27).

Şairin, ilk şiirleri 1941-1942 yıllarında *Varlık*³ dergisinde çıkar. Bunun yanı sıra *Ocak*, *Değirmen*, *Karaelmas* gibi gazete ve dergiler de genç şairin şiirlerinin, yazılarının yayımlandığı diğer mecralardır. Muzaffer Tayyip’in en büyük hayallerinden biri yaşamı boyunca yazdığı şiirleri bir kitapta toplamaktır. Şair, 1945’te bu hayalini gerçekleştirerek bütün şiirlerini “*Şimdilik*” adını verdiği kitabında toplar.

“Kitabın şairle buluşması 6 Ocak 1945 tarihindedir. Kitap, *Ocak* gazetesi sahibi Ali Rıza İncealemdaroğlu’nun matbaasında basılır. Muzaffer Tayyip, kitabın kâğıt giderini, Ereğli Kömür İşletmesi’nden aldığı aylığından artırdığı para ile sağlar. Dizgi ve baskı

¹Bu konuda geniş bilgi için bkz. Sazyek, Hakan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 1996.

²Hakan Sazyek bu değerlendirmeyi söz konusu eserinde “Garip Hareketinin Dönemindeki Etkisi” başlığı altında yapmıştır. Bkz. Sazyek, Hakan, *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Mayıs 1996, s. 318.

³Şairin *Varlık* dergisinde beş şiiri yer alır. Bu şiirlerden “Geceye Serenad”, “Merhamet Ediniz” ve “Dönüş” şiirleri *Şimdilik* adlı kitabında yer almamaktadır.

ücretleri ise, yazdığı yazılar karşılığında gazeteden aldığı aylıktan kesilir. Bu nedenle ya kimseye borçlu kalmamak için ya da minnet duygusuyla, kitabı çıktıktan sonra bile ölünceye kadar gazetede yazılarından para almaz. Kitap, bir liradan (yüz kuruş) satışa çıkar.” (Kalyoncu 2017: 29).

Muzaffer Tayyip Uslu, sanatlı söyleyişe değil; sıcak, samimi ve nükteli şiir diline sahip bir şairdir. Genç yaşta hayatını kaybederek şiire, sanata ve hayata dair söylenecek birçok şeyi arkasında bırakmıştır. Ömrünce söylediklerinin kendine göre yetersiz olduğunu düşünürken bu yetersizliğin sebebini Necati Cumalı’ya, “*Şiirlerimin kusurlarını bilmiyorum değilim. Uğraşabilsem çoğunu daha güzel söyleyebilirdim. Ama bu ölüm korkusu yakamı bırakmıyor ki. Her başladığım işi hemen bitirmek istiyorum.*” (Kalyoncu 2017: 77) sözleriyle açıklar. Ayrıca Muzaffer Tayyip’in ilk ve tek şiir kitabına *Şimdilik* adını vermesi de Cumalı’ya söylediklerinin açık bir kanıtıdır. Muzaffer Soysal, kitaba yazdığı önsözde “... *Şimdilik, isminden de anlaşılacağı gibi, bir netice değil, bir ‘başlangıç’*” (Uslu 2017: 9) değerlendirmesinde bulunsa da şairin hayatı “şimdi” ile sınırlıdır. Çünkü şair, hastalığı nedeniyle dünü hatırlamak istemeyeceği gibi yarını da düşünle/ye/meyerek “Güzel olan yaşadığımızdır / Bir gün öleceğimiz değil” der.

Onun şiirinde yer yer lirizmin yansımaları görülür. İrfan Yalçın’a göre “... *Muzaffer Tayyip’te bir lirizm söz konusu olsa da onu alayla (humour) açmasını, yumuşatmasını bilmiştir.*” (Kalyoncu 2017: 123). Öyle ki “Ölümü Düşünmek” şiiri ile ölümünün ardından günlük yaşantısına devam eden bir tavırla ölüm olgusunu hafife almaktadır.

*“Mümkün mü ağlasın annem
Mezarımın başucunda
Ben sesimi çıkarmıyayım
Hayırsız bir evlat gibi*

*Ve bulut uçsun da
Ben başımı kaldırmıyayım
Yağmur dindikten sonra
Gezinmiyeyim caddelerde*

*Ah, mümkün mü bir güzel kadın
Geçsin de yanımdan
Ben seyretmiyeyim
İçimi çekerek” (Uslu 2017: 46).*

Şiirlerinin kahramanları; orta halli insanlar, arkadaşları, dostları, sarışın kız, -işsiz adam diye bahsettiği- kendisi ve Zeyrek yokuşunda öptüğü Evadoksiya’dır. Ölüm ile yaşam, II. Dünya Savaşı, çok sevdiği İstanbul ve bahar mevsimi, parasızlıktan yakınma, hastalığı, küçük şehir olarak bahsettiği Zonguldak’a şiirlerinde yer vermesinin yanında; arzu, unutmak, barış, gurbet, acımak, üzüntü, dert, seveda, ölüm gibi kavramlar da şiirinin öğelerindedir.

Muzaffer Tayyip’in sanat anlayışına dair ipuçlarını şiirlerinin yanı sıra şiiri, şairi ve edebiyatı söz konusu ettiği yazılarında da görmek mümkündür. Şair, yeni şiirin ipuçlarını vermeye çalıştığı, “Şiirde İnsanı Aramak II” adlı yazısında yeni Türk şairlerinin ve kendi şiirinin yönünün insanı aramaktan geçtiğini belirtir. Bu yazı, aynı zamanda Garip Hareketi’nin şiirdeki en temel prensiplerinden biri olan şiiri halka yaklaştırmanın bir yansıması olarak da nitelendirilebilir.

“‘Şiirde insanı aramak’ mürteci kafalı şovenlerin yaygaralarına ve terbiyesizce saldırmalarına kulak asmyarak sırf Türk edebiyatının selâmeti için insanı aramak... İşte genç Türk şairlerinin parolası.” (Uslu 2017: 77).

Muzaffer Tayyip’in Zonguldak *Ocak* gazetesinde ve *Karaelmas* dergisinde yer alan bu yazıları⁴ şunlardır: “Rüştü’ye Dair”, “Şiire ve Şiirde Primitif Anlayışa Dair⁵”, “Şiirde İnsanı Aramak 1-2”, “Rıfat Ilgaz’ın Şiir Kitabı: Yârenlik”, “Tenkide Dair”, “Halk Edebiyatından Faydalanmanın Yolları”, “Yirmi Yılda Türk Edebiyatı”, “Son Çıkan Şiir Kitapları Münasebetiyle.”

Hayatı hakkında sınırlı bilgilere ulaşılan Muzaffer Tayyip Uslu’nun adını ve sanatını ölümsüzleştiren çeşitli eserler mevcuttur. Kısa ömründe yazdıklarıyla Garipçilerin takipçisi olduğu fikrine varılabilen şairin, ölümünün ardından Necati Cumalı *Şimdilik* adlı kitabında yer alan şiirleriyle, bazı gazete ve dergilerde kalan şiirlerini, ölümünden önce ve sonra hakkında yazılanları toparlayarak *Muzaffer Tayyip* adıyla 1956’da yayımlar. Şairin hayatı ve sanatı hakkında sınırlı bilgilerin yer aldığı bu eserden altmış bir yıl sonra Hamit Kalyoncu, *Yaşamak Güzeldi - Kelebek Ömürlü Şair Muzaffer Tayyip Uslu* adlı eseriyle şair hakkında kapsamlı bir çalışma ortaya koymuştur. Muzaffer Tayyip Uslu ile aynı liseden -Mehmet Çelikel Lisesi- mezun olan yazar İrfan Yalçın’ın 2011’de yayınladığı *İlk yaz Ölümleri* romanı genç yaşta hastalığa yenik düşen şairlerin -Muzaffer Tayyip Uslu, Rüştü Onur, Kemal Uluser- hayatlarını konu edinir. Hamit Kalyoncu bu eser hakkındaki görüşlerini dile getirirken aynı zamanda üç şair arkadaşın yaşadığı Zonguldak’ın da bu dönemdeki manzarasını çizer: “*İkinci Dünya Savaşı yıllarında, ekmeğin vesikayla verildiği, uçaklardan ve savaş gemilerinden atılan bombalara karşı karartmalar yapılan, yokluk ve yoksulluğun, hastalıkların yoğun yaşandığı, savaşta ölen Alman ve Rus askerlerinin, sahillerine cesetleri vuran bir Zonguldak’ta, üç şair gencin kısacık yaşamlarını belgesel roman olarak anlatır İrfan Yalçın.*” (Kalyoncu 2017: 20).

Muzaffer Tayyip Uslu: Otobiyografi ve Şiir

Yaşantısıyla Cumhuriyet devrinin siyasi ve sosyal havasına şahitlik eden ve genç yaşta hayatını kaydeden, kendi deyimiyle de “hakikatin arayıcısı” olan Muzaffer Tayyip, 1 Temmuz 1922’de İstanbul Fatih’te doğdu. Şairin asıl adı Süleyman Muzaffer’dir. Şiirlerinde ise Muzaffer Tayyip adını kullanır. “*Babasının adı Talip Tayyip’in ‘Tayyip’ini, kendi adının ‘Muzaffer’ini bir araya getirerek, şiirlerinde ‘Muzaffer Tayyip’ adını kullanmıştır.*” (Kalyoncu 2017: 28). Muzaffer Tayyip, Komiser Tayyip Talip ve ev hanımı Üsküdarlı Şükriye Hanım’ın üç çocuğundan ortancasıdır. “Arkadaşlık” adını verdiği şiirinde kendisini şu mısralarla tanıtır:

“Ben
Üsküdarlı Şükriye hanımın
Ortanca oğlu
Ve yirminci yüzyılın
Eli ayağı bağlı
Zavallı şairi
Muzaffer Tayyip Uslu” (Uslu 2017: 11).

⁴Söz konusu bu yazılara ve künye bilgilerine ulaşmak için bkz. Hamit Kalyoncu, *Yaşamak Güzeldi - Kelebek Ömürlü Şair Muzaffer Tayyip Uslu*, Telgrafhane Yayınları, 2017.

⁵Ataol Behramoğlu, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi* adlı kitabında bu yazı hakkında, “Şiir ve Şiirde Primitif Anlayışa Dair başlığını taşıyan yazısı, ‘Garip’ hareketinin öncülük ettiği yeni bir şiir anlayışının çok önemli bir belgesidir.” değerlendirmesini yapmıştır.

Şairin çocukluk yılları İstanbul'da geçer. Fakat babasının mesleği dolayısıyla aile Mersin'e taşınır. Bir süre Mersin'de kaldıktan sonra İstanbul'a geri dönerler. Şair, buradaki anılarına "Mersin" adını verdiği şiirinde değinir:

*“Şaşırırvermişdik... ortalık yaz gibi
Oysa ki trene bindiğimiz vakit
Kar yağıyordu İstanbul'da
Gözlerimiz buna şahit
Şaşırırvermişdik... ortalık yaz gibi*

*İlk günümüz bir otelde geçti
Ne pis yerdi otel aman
Ve ne tuhaf gelmişti bize Mersin,
Güneşin altında küçük bir liman
İlk günümüz bir otelde geçti” (Uslu 2017: 40).*

mısralarında doğduğu coğrafyadan ilk kez uzaklaşan şairin ve ailesinin Mersin'e ait ilk izlenimleri yer alır. “*Ve ne tuhaf gelmişti bize Mersin*” ifadesiyle de ailesi ve şairin Mersin'e karşı tutumu dile getirilir. Başlangıçta onlar için tuhaf gelen şehirde geçen beş yılın ardından ayrılıyor olmanın hüznü mısralarına yansır:

*“Ve bir gün Mersin'e veda ettik
Beş sene, tam beş sene sonra
Annem, ben ve küçük kardeşim
Hepimizde bir yığın hatıra
Bir gün, Mersin'e veda ettik” (Uslu 2017: 41).*

İlk ve ortaokul yıllarını İstanbul'da geçiren şair, ardından lise birinci sınıftan ikinci sınıfa geçtiği dönemde babasının emekli olup Zonguldak Kömür İşletmeleri'nde memurluğa başlamasıyla liseyi Zonguldak'ta tamamlar. Muzaffer Tayyip, 1941' de M. Çelikel Lisesi'nde edebiyat öğretmenliği görevine başlayan Behçet Necatigil'in öğrencisi olur. “(...) *Zonguldak deyince Rüştü Onur'dan, Kemal Uluser'den, Muzaffer Tayyip Uslu'dan daha kuvvetli neyi düşünebilirim? Dostumdular. Çelikel Lisesi duvarları içinde o küçük edebiyat şubesinde, Tayyip'e hocalık bile yaptırmıştı bana tesadüf.*” (Kalyoncu 2017: 60). 1943'te zatürreye yakalanan şair, Çelikel Lisesi'ni güçlkle bitirir. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü kazansa da hastalığının ilerleyerek vereme çevirmesi ve maddi sıkıntılar nedeniyle öğrenimine devam edemez. Ardından Zonguldak'a döner. Fakat bu sefer de II. Dünya Savaşı'nın etkileri şairin hayatını olumsuz yönde etkiler. Bu bağlamda 1940'ta çıkarılan “Millî Koruma Kânunu” ile birlikte 2. İş Mükellefiyeti süreci başlar ve maden ocaklarında zorla çalıştırılan köylüler, uzun çalışma sürelerine maruz kalarak, ciddi sağlık sorunlarıyla baş etmek zorunda kalırlar. Ereğli Kömür İşletmeleri İş Mükellefiyeti Dairesi'nde memuriyete başlayan Muzaffer Tayyip de hastalığının ilerlemesi sonucu 3 Temmuz 1946'da hayatını kaybeder. Arkadaşı gazeteci Muzaffer Soysal, şairin cenaze töreninin manzarasını şu satırlarla ifade eder:

“Ama bir cenaze töreni yapıldı ki sormayın. O zamanın Valisi, evine bile gitmeye üşenen bir zattı. O gelince bütün hükümet erkânı da cenazeye taşındı. Kömür İşletmesi'nin bandosu arkasında sayısı yirmiyi bulan çelenklerle muazzam bir kalabalığı gören

Zonguldaklılar, bir şairin ölümüne şaşılar durdular. Şair ölmesine ölmüş ama cenazesi de bir parti reisi gibi kaldırılır mı imiş?” (Kalyoncu 2017: 53).

Muzaffer Tayyip'in cenaze törenindeki manzaradan da anlaşılacağı üzere Zonguldak yetiştirdiği büyük değerlerinden birini hak ettiği şekilde uğurlamıştır. Dolayısıyla Zonguldak ve Muzaffer Tayyip ilişkisi karşılıklı olarak vefaya dayanmaktadır denilebilir. Bunun sonucu olarak Muzaffer Tayyip, doğup büyüdüğü memleket olmasa da babasının ve daha sonra kendisinin memuriyeti dolayısıyla bulunduğu, işinin ve memurun şehri olan Zonguldak'a da şiirlerinde yer verir. Zonguldak, şairin sanata ve şiire olan eğiliminin başladığı yerdir denilebilir. Bu sebeple Zonguldak'a onun şiirine ve sanatına kattıkları için büyük bir minnet duyar. Bu minnetini 1942'de kaybettiği arkadaşı Rüştü Onur adına Zonguldak Halkevi tarafından düzenlenen bir anma töreninde *“Bizi şair yaptı Zonguldak; Rüştü Onur da Kemal Uluser de, ben de bu şehre borçluyuz şairliğimizi. (...) Nasıl desem bilmem ki bu öyle bir gönül bağı ki nereye gitsem arkamdan geliyor Zonguldak; gölgem ve ölümüm gibi.”* (Kalyoncu 2017: 70) sözleriyle ifade eder.

Şair, “Deniz” şiirinde kendi ifadesiyle “küçük şehir” Zonguldak'tan “Ah, insanları yorulmadan / Sokakları yorulan / Bu küçük şehirde / Bir kelimedir deniz” (Uslu 2017: 26) mısralarıyla söz ederken kimi şiirlerinde Zonguldak'ın bilindik mekânlarına da yer vermesi dikkat çeker. “Balık Pazarı” adını verdiği şiiri bu duruma örnektir:

*“Geçme Muzaffer geçme Balıkpazarından
Bu yaz akşamı böyle
Koltuğunda bir okka ekmekle
Geçme Muzaffer geçme balıkpazarından
Eski günler gelir aklına,
Eski günler”* (Uslu 2017: 39).

Muzaffer Tayyip Uslu gibi Zonguldak'ın sanatına ve şiirine katkı sağlayan şairlerinden bir diğeri Rüştü Onur'dur. Kendisi gibi vereme yakalanarak genç yaşta hayatını kaybeden yakın arkadaşının ölümünün ardından “Rüştü'den Gelen Mektup” adıyla bir şiir kaleme alan Muzaffer Tayyip, onun ağzından kendisine şu mısraları yazar:

*“Önce bütün şairlere selâm
Sonra şunu söylemek isterim
Ölüm hiç de güzel değil
Ne sabah var ne akşam
[...]
Söyle sarı saçlı daktiloya
Ben yokum artık
Vefasız dostlara hatırlat
Kimseye kalmaz o dünya*

*Nasıl unuturum güzeldi yaşamak
Fakat hakkı varmış Oktay'ın
“Hatıralar da dal istiyor
“Kuşlar gibi konacak.”* (Uslu 2017: 44).

Muzaffer Tayyip, “Rüştü'den Gelen Mektup” şiirine bir cevap olarak nitelendirilecek “Cevap” şiirinde ise onun ölümünden sonraki Zonguldak'tan söz eder:

*“Bir başıma kalmışım
Bu küçük şehirde
Sen ölüverince birdenbire
Yaşamak istediğin halde*

*Tek bir işaret bile yok şimdi
Senin de gelip geçtiğine sokaklardan
Teneffüs ettiğine havasını
Suyunu içtiğine Zonguldak’ın” (Uslu 2017: 45).*

Aynı zamanda şiirin devamında öldüğüne inanmak istemediği arkadaşıyla anılarını ölümsüzleştirdiği mısralar şöyledir:

*“Yalan söylemiş olurum inan
Unutmadım dersem seni
İsmin aklıma geldikçe fakat
İnanmak istemiyorum öldüğüne*

*Her şey bıraktığın gibi
Sen çekip gittikten sonra
Değişen bir şey yok
Eskiyen elbiselerimden başka*

*Dünya dönüyor
O kadar güzel ki bazı kadınlar
Çıldırarak işten bile değil
Ve harp, devam ediyor hâlâ” (Uslu 2017: 45).*

Şiirlerinde yer alan bir diğer otobiyografik unsur olan İstanbul, şairin doğduğu ve çocukluk yıllarının geçtiği şehirdir. “Ah, benim güzel İstanbulum” diye bahsettiği şehirden babasının Mersin’e tayin olması dolayısıyla ayrılır. Bu nedenle yüreğinde ve şiirinde İstanbul’a hep bir hasret söz konusudur:

*“Adamın birine sormuşlar,
Paran olsa ne yapardın
Demiş ki:
“Birer kürk manto alırdım
“Bütün güzel kadınlara”
Bana da deseler
Ya sen ne yapardın
“Vapura atlayıp
“Doğru İstanbul’a giderdim
“Ah, benim güzel İstanbulum” (Uslu 2017: 30).*

Hocası Behçet Necatigil’e ithaf ettiği “İstanbul’a Hasret” şiirinde ise İstanbul’a ait anılarına şu şekilde yer verir:

*““İstanbulun bir başka hatırası
Sığara dumanı dolu kahve
[...]*

Dayanılmaz yolumun üstünde meyhane
 “Çek canım çek
 “Çek gülüm çek,
 “Çek İstanbul aşkına bir tane.”” (Uslu 2017: 50).

Şairin İstanbul’a tekrar gelişi 1943’te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü’nü kazanmasıyla olur. Fakat şiirinden anlaşılacağı gibi İstanbul artık şairin hatırasında kalan İstanbul değildir. Şehrin sokaklarında avare dolaşırken gözüne çarpan manzaralarını mısralarına taşıdığı şiir “İstanbul’a Dönüş” şiiridir:

*“Yok, eski hali İstanbul’un
 Nerde o İstanbul
 Ki uzun bir zaman
 Avare kılmıştı gönlümü
 [...]”*

*Dalgın dalgın dolaşırdım
 Sokaklarda;
 Işık çalarak
 Bütün gün âvare*

*Yine Fatih yolundayım işte
 Omuzuma çarptı kadının biri
 Çorabını düzeltiyor bir başkası
 Fakat nerde o eski İstanbul”* (Uslu 2017: 60).

Okul nedeniyle İstanbul’a geri dönen şair hastalığının ilerlemesiyle okulunu yarıda bırakarak şehre bir kez daha veda etmek zorunda kalır. “İstanbul’a Veda” şiiri geri dönüşü olmayacak bu vedanın ifadesidir:

*“Benim güzel İstanbul’um
 Ne fena şey
 Senden ayrılmak böyle
 Elimde olmuyarak
 Bu yüz gününde*

*Seni, bir daha göreceğim ne malûm?
 Ben bir hasta adamım
 Ah, benim güzel İstanbul’um”* (Uslu 2017: 59).

Hayatın zorluklarıyla Zonguldak’ta tanışan şairin, büyük ümitlerle geldiği İstanbul’dan bahsettiği bir başka şiiri “İsimsiz” şiiridir. Umutlarını da beraberinde getirdiği bu şehirde onun için saadeti bulmak belki de kaçınılmazdır. “Küçük şehir” olarak bahsettiği Zonguldak’a karşın İstanbul’dan “saadeti bulduğu kalabalık şehir” diye bahsetmesi belki bu yüzdendir. Aynı zamanda İstanbul’da geçirdiği avare yıllarına dair özlemlerini, tabiat unsurlarıyla birlikte ifade eder. Bu mısralar onun şiirinin ipuçlarını verir. O duygularını bir kalıba koymadan, doğal haliyle veren bir şairdir.

*“Ağaç, kuş ve güneş
 Sizi dertsiz bildim*

*Dertli günümde
Sokak, seni sevdim
Ellerim cebimde
Bulut, seni aradım
İşsiz günümde
Saadet, seni buldum
Bu kalabalık şehirde”* (Uslu 2017: 57).

“Evadoksiya” şiirinde şair yine İstanbul’daki anılarından söz etmeye devam eder. İstanbul’un Fatih semtinde yer alan Zeyrek Yokuşu’ndan bahseden şair burada, Evadoksiya adında bir kızı öptüğünü söylemekten çekinmez:

*“İnkâr etmiyorum ki
Öpmesine öptüm Evadoksiya’yı
Hem de Zeyrek yokuşunda öptüm”* (Uslu 2017: 37).

Bu anlamda Muzaffer Tayyip’in “Evadoksiya” şiiri ile Orhan Veli’nin “Dedikodu” şiirini birlikte değerlendirmek mümkündür. Ancak Orhan Veli, söz konusu şiirde Süheyla, Eleni, Melahat ve Mualla adlı kadınlarla ilişkisi olduğu iddialarını alaya alarak inkâr ederken “*Kim söylemiş beni / Süheylâ’ya vurulmuşum diye? / Kim görmüş, ama kim, / Eleni’yi öptüğümü, / Yüksek kaldırımda, güpegündüz? / Melâhat’i almışım da sonra / Alemdara gitmişim, öyle mi? / Onu sonra anlatırım, fakat / Kimin bacağını sıkmışım tramvayda? / Gûya bir de Galataya dadanmışız; / Kafaları çekip çekip / Orada alıyormuşuz soluğu; / Geç bunları, anam babam, geç; / Geç bunları bir kalem; / Bilirim ben yaptığımı. / Ya o, Muallâ’yı sandala atıp, / Ruhumda hicranın’ı söyletme hikâyesi?”* (Tapınç 2004: 44) Muzaffer Tayyip Zeyrek Yokuşu’nda Evadoksiya’yı öptüğünü cesurca dile getirir. Evadoksiya şiiri, şairin Garip şiiri ve Orhan Veli’nin takipçilerinden olduğunun açık bir göstergesi olmakla birlikte Orhan Veli’nin söz konusu şiirine yapılmış ufak bir gönderme niteliği de taşımaktadır.

Muzaffer Tayyip’in “Kan” adlı şiiri de biyografisiyle birlikte değerlendirilebilecek bir başka şiiridir. Şair bu şiirinde genç yaşta ölmesine sebep olacak hastalığını alaycı bir üslupla dile getirir. Bu durum bazen hastalığının vermiş olduğu çaresizliğin de bir sonucu olarak değerlendirilebilir. “*Muzaffer Tayyip’te kendi ölümüne, gerçek ölümüne ağıt yazan bir sanatçının acı ve buruk kaderi var.*” (Hünelp 1971: 466) Şairin, şiirine verdiği isim de bu açıdan dikkat çekicidir. Yakalandığı amansız hastalığın belirtisi olan “kan”ı şiirine isim olarak seçerken yaşama iyimser gözle bakmaya devam ettiği de görülür. Bu anlamda Oktay Akbal’ın şu değerlendirmeyi yapması da dikkate değerdir: “*‘Kan’ adlı şiirini okurken, ölüme giden bir hastanın mariz sesinin değil, taptaze bir duygunun içime doluverdiğini duymaktayım.*” (Kalyoncu 2017: 73).

*“Önce öksürüverdim
Öksürüverdim hafiften,
Derken ağızımdan kan geldi
Bir ikindi üstü durup dururken*

*Meseleyi o saat anladım
Anladım ama, iş işten geçmişola
Şöyle bir etrafıma baktım,
Baktım ki yaşamak güzeldi hâlâ.”* (Uslu 2017: 47).

Şairin, hastalığını dile getirdiği diğer bir şiir “Sıkıntı”dır. Bu şiirinde bir tayyare ile konuşup dertleşen şair, ne gurbetten ne de sevdadan yana şikâyetinin bulunmadığını, tek derdinin amansız bir hastalık olduğunu belirtir. Hastalığının farkında bir tavırla kaleme aldığı mısralarda, yaşamın yarattığı sıkıntılardan çok hastalığının kendisini düşürdüğü çıkmazı ifade eder:

*“Havada uçup giden tayyare
Ne gurbet eldeyim
Ne de şikâyetçidir kalbim
Sevdadan yana*

*Bununla beraber
Bir derde düştü ki Muzaffer
Sıyramaz yakayı bu sefer
Öyle kolay kolay*

*Zannım budur ki
Tükendi sabrı
“İflah” olmaz gayrı
Bulunmaz artık derdine çare” (Uslu 2017: 61).*

1939-1945 yılları arasında gerçekleşen -Türkiye’nin fiilen katılmadığı- II. Dünya Savaşı, madden ve manen birçok insanı etkiler. O yıllarda Muzaffer Tayyip Uslu da savaşın Türkiye üzerindeki yaptırımlarıyla hayatını güçlüklerle sürdüren bireylerden ve aynı zamanda genç kuşak şairlerdendir. Savaş döneminde geçen gençliği ve şairliği döneminde kaleme aldığı mısralar onun bu savaşa kayıtsız kalamadığını gösterir. “Dünya Harbi⁶” adını verdiği şiirinde savaş karşıtı bir bireyin duyguları görülür:

*“Son günlerimi yaşıyorum sanki
Gökyüzünü seyretmemiştim böyle hiç
Başımı kaşıyarak
Bu kadar mahzun etmemişti beni
Babası ölen çocuk
Dalı kırılan ağaç
Kocasını sarhoş kadın
Bu kadar mahzun etmemişti beni
Ah, boyu devrilesi
Körolası dünya harbi” (Uslu 2017: 24).*

Şair, “Güneşli Gün” şiirinde hastalık zamanlarındaki bahar mevsimini dile getirir. Şiirde kendinden “delikanlı” ifadesini kullanarak söz eder. Hastalığının artık iyice kötüye gittiği günlerin yansıdığı mısralarda baharın, canlılığın geldiği havayı teneffüs edememenin acizliğini yaşayan ruhu ve bedeni için güneşli günden veremli bir hastanın isteyeceği en zor şeyi ister:

“Söyleme sakın söyleme güneşli gün

⁶Hamit Kalyoncu ile e-posta üzerinden 9 Kasım 2018’de yapılan görüşmede bu şiirin şair tarafından Şimdilik adlı kitabına girmeden önce Eylül 1943’de Karaelmas dergisinde “Son Günler” adıyla yayınlandığı öğrenilmiştir. Ayrıca “Dalı kırılan ağaç” mısraından sonraki kısım “Son Günler” de şu şekildedir: “Sokağa bir çıktım mı? / Gelmiyor aklıma, / Bir daha eve girmek; / Son günlerimi yaşıyorum sanki.”

*Aylardan beri sokakları
Demir parmaklı pencereden
Seyreden o delikanlıya
Baharın geldiğini
Sakin söyleme” (Uslu 2017: 35).*

Birbirine zıt iki döngü olan yaşam ve ölüm pek çok şair tarafından sıklıkla kullanılmıştır. Yaşamı ve ölümü yaşayan yürekler, yazan eller değiştikçe iki kavrama olan bakışlar da farklılık gösterecektir. Muzaffer Tayyip Uslu da ölümü ve yaşamı şiirlerinde kullanmaktan kendini alıkoyamaz. Zira o öleceği günü bekleyerek yaşamın güzelliğini yazan bir şairdir. Şair, 24 yıllık ömrüne sadece yaşamı değil aynı zamanda hastalığı ve ölümü de sığdırır. “Remzi Bey’e Şiirler” adını verdiği şiirinde şair, yaşama sevinciyle dolu bir insan olarak yaşamın tarifini yapar. Ona göre yaşamak sigara içmek kadar basit bir olaydır. Hastalığının iyice ilerlediği dönemdeki ruh halini yansıtmaya açısından bu mısralar oldukça önemlidir:

*“Remzi bey diyor ki bana
İyi ki bir kelime öğrenmişsin
Söylenip duruyorsun ikide bir
Yaşamak, yaşamak
Fakat yaşamak dediğin nedir
Ben de diyorum ki Remzi beye
Gülerekten
Sigara içmek aziz dostum” (Uslu 2017: 15).*

Muzaffer Tayyip Uslu genellikle yaşama sevincinin yansıdığı şiirler kaleme aldığı gibi bir gün ölecek olduğu gerçeğini hatırlar tutarak ölümü de mısralarından uzakta tutmamıştır. Ölümünün ardından insanların onun hakkındaki olası düşüncelerini “Öldükten Sonra” adlı şiirindeki mısralarına yansıtarak kendi yaşamını özetler:

*“Diycekler ki arkamdan
Ben öldükten sonra
O, yalnız şiir yazardı
Ve yağmurlu gecelerde
Elleri cebinde gezerdi
Yazık diyecek
Hatıra defterimi okuyan
Ne talihsiz adammış,
İmanı gevremiş parasızlıktan” (Uslu 2017: 37).*

Aynı zamanda yukarıdaki şiirin son iki dizesinde yer alan ifadeden yola çıkarak hayatı boyunca yaşadığı maddi sıkıntıların onu epey bunalttığı görülür. Bu maddi sıkıntıdan yakınmasının önemli sebeplerinden biri parası olmadığından ötürü tedavi için sanatoryuma alınmayışdır. Oktay Rifat’a yazdığı mektubunda kendisine bu konuda yardım etmesini ister. Şair, 23.02.1946 tarihli mektubundan bir süre sonra yatağına götürülürken annesi Şükriye Hanım’ın kollarında hayatını kaybeder.

“ ‘Sevgili Oktay Ağabey;

Seni yine rahatsız edeceğim, benim sanatoryum işi arapsaçına döndü. Ben işleri yoluna koydum diye sevinirken, az evvel, dairede şöyle bir tebligatta bulundular: ‘Sen iki seneyi doldurmadığın için, biz sana ancak 200 lira kadar bir yardımda bulunabiliriz. Hâlbuki sanatoryumda üç ay yatacağına göre 900 lira kadar bir para lazım. 700 lira verirsen, seni sanatoryuma yatırırız.’ (...)

Oktay Ağabey, işittiğime göre ‘Yardım Sevenler’ cemiyeti ve ‘Kızılay’ benim vaziyetimde bulunanlara yardım ediyormuş, acaba oradan bir şey yapılamaz mı? Yahut buraya tepeden inme bir şey yapmanın imkânı yok mu? Çok iyi biliyorum ki kuvvetli bir piston olsa böyle bir hadiseyle karşılaşmayacaktım.” (Cumalı 1956: 97).

Muzaffer Tayyip çalıştığı kurumdan parasını alamamasından duyduğu rahatsızlık sebebiyle şikâyetini dile getirmek üzere bir şiir yazar. İrfan Yalçın, *İlkyaz Ölümleri* romanında şairin bu konuyla ilgili anısından şöyle söz eder:

“Çalıştığı kurum, Muzaffer Tayyip’e yasal çalışma sürecini tamamlamadığı için yardım edilemeyeceğini bir yazı ile bildirdiğinde, beyaz bir karton parçasına ‘Ben Zonguldaklı şair Muzaffer Tayyip Uslu/ Ölüme gitmek istemiyorum uslu uslu/ Ölüsem eğer çok yakında/ Bundan yalnız DEVLET suçlu’ dizelerini yazıp, karton parçasını boynuna bir iple asıp, Gazipaşa Caddesi’nde yürümek ister. Ama eski bir polis olan babası ‘sakın ha!’ diyerek, bu tek kişilik isyan yürüyüşünü engeller.”⁷ (Yalçın 2011: 19-20).

“Ölümler Konuşuyor” şiirinin birinci bölümüne ait bu mısralarında şair, ölüm sebeplerini birbirlerine anlattırarak ölümleri konuşturmaktadır. I. bölümde konuşan ölü, ölüm sebebinden yola çıkılarak şairin kendisi olduğu söylenebilir. Bu mısralar Muzaffer Tayyip’in yaşamındaki genel sıkıntısı olan parasızlığını ve ölüm nedenini ölmeden evvel açıkladığı mısralardandır:

*“Ben veremden öldüm
Belki ölmezdim
Sıkıntım olmasaydı
Paradan yana.”* (Uslu 2017: 20).

Muzaffer Tayyip’in kısa yaşamında hastalığı başta olmak üzere yaşadığı bütün imkânsızlıklara karşı mücadelesinin önemli bir kısmını da şiiri oluşturur. Tüm olumsuzluklara rağmen sanattan, edebiyattan ve büyük bir ümit bağladığı şiirden vazgeçmeyen yapısıyla önce yakın çevresinin sonra da Türk edebiyatına yıllarca hizmet etmiş önemli isimlerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Bu sebeple biyografisine dair izlere yalnızca kendi şiirlerinde değil onu yakından tanıyanların şiirlerinde de rastlanır. Liseden ve Halkevi’nden arkadaşı şair ve yazar İ. Behçet Kalaycı “Eski Soğuksu Köprüsü’nden”⁸ adlı şiirinde Muzaffer Tayyip’in ruhsal ve fiziksel özelliklerini şu mısralarla dile getirir:

*“...
Muzaffer Tayyip çılgın gibiydi
‘Bak şu rezalete’ dedi dergiyi uzatarak
İlk kez teklemeyden konuşuyordu:
‘En güzel şiirimi çalmış itoğlütün biri.’*

Kızı kaçırılmış bir baba gibiydi

⁷İrfan Yalçın, *İlkyaz Ölümleri*, Cumhuriyet Kitapları, 2011, s. 19-20.

⁸Hamit Kalyoncu “Yaşamak Güzeldir” adlı eseri üzerinde çalışırken bu şiiri İ. Behçet Kalaycı’nın kendisinden teslim aldığını belirtir.

*Şehla gözlerinin akı kanlı
‘Bilmezsın ne kadar sarsılmışım
O şiiri yazarken.’ dedi.*

*Kahroluyordu Muzaffer Tayyip
Dost ihanetinden
Önce öksürüverdi hafiften
Derken ağzından kan geldi.*

*Yirmi yaşında kan tükürmekti
Rüşti ile yazgıları
Etrafına bakındı şöyle
‘Yaşamak güzeldi hâlâ.’” (Kalyoncu 2017: 37-38).*

Şairin biyografisinden izler taşıyan bir başka şiiri ise arkadaşı şair, madenci Ahmet Turgut yazmıştır. *Doğu* dergisinde çıkan bu şiirde⁹ Ahmet Turgut’un sözünü ettiği 844 adımlık yol, Zonguldak’ın en işlek caddesi olan Gazipaşa’dır. Hamit Kalyoncu’ya göre “*Gazipaşa Caddesi, şehirde yaşayanların birbirlerini görme, görünme, konuşma, dertleşme yeridir.*” (Kalyoncu 2017: 84). Ahmet Turgut, Muzaffer Tayyip’le Gazipaşa’yı bir uçtan bir uca yürüdükleri günleri şu mısralarla anımsar:

*“Sen ve ben
Her gün 844 adımlık yolda
Tüketmekteyiz ömrümüzü
Titrer hatırımda
Ak düşmüş saçlarıyla
Anamın yaşlı gözü*

*Böyle gurbetlik Muzaffer
Öbür dünyada ömür
844 adımsa eğer!” (Kalyoncu 2017: 83).*

Muzaffer Tayyip’in mezun olduğu Mehmet Çelikel Lisesi’nden ondan yıllar sonra mezun olan Zonguldaklı şair, yazar İrfan Yalçın’ın “Onlar ki Üç Arkadaştılar”¹⁰ şiiri de Muzaffer Tayyip ve arkadaşlarının hayatlarından izler taşır. İrfan Yalçın’ın *İlkyaz Ölümleri* adlı romanının başında yer alan bu şiirin öznesi aynı kaderi paylaşan üç arkadaş; Muzaffer Tayyip Uslu, Rüşti Onur ve Kemal Uluser’dir. Söz konusu bu şiir, kısa ömürlerine karşın yazdıklarıyla varlıklarını sürdüren bu üç arkadaşın acılar ve talihsizliklerle dolu yaşamlarını özetler niteliktedir:

*“Onlar ki üç arkadaştlar;
Çocuk denecek yaşta ölümü gördüler.
Zaman 40’lı yıllar; yer Zonguldak.
Dışarıda savaş, içeride savaşın rüzgârı
Bir kıtlık ve yoksulluk ki artık o kadar olur.
Bir ince hastalık ki ölümün öteki adı.*

⁹Ahmet Turgut Etingü, *Doğu*, Zonguldak, Şubat-Mart 1945.

¹⁰İrfan Yalçın, *İlkyaz Ölümleri*, Cumhuriyet Kitapları, 2011, s. 5.

*Onlar ki üç arkadaştlar;
Hem ölmekten hem yaşamaktan korktular
Ve onca karanlığın içinden
Yaşamın şiirini bulup bulup çıkardılar
Ve nasıl ölürse bir kelebek sessiz,
Birbiri ardına öyle öldüler.
Onlar ki üç arkadaştlar;
Rüştü Onur, Muzaffer Tayyip Uslu, Kemal Uluser;
Geldiler, çok az kaldılar, gittiler.” (Yalçın 2011: 5).*

Mehmet Yavrutürk’e göre “*M.T.Uslu’yu en iyi anlatanlardan biri de “Muzaffer Tayyip Uslu” şiirinde Halim Yağcıoğlu’dur.*”¹¹ Şair Halim Yağcıoğlu Zonguldak’ta öğretmenlik görevinde bulunduğu yıllarda tanıdığı Muzaffer Tayyip’i “Muzaffer Tayyip Uslu” adını verdiği şiiriyle anar. Halim Yağcıoğlu, Muzaffer Tayyip’in sahip olduğu mücadeleci yapının şiirine de yansıdığını ifade ettiği mısralar şöyledir:

*“Zonguldağın mahzun tepesinde
Mesut alabildiğine yaşayan
Sen Muzaffer Tayyip Uslu, içli şair
Sen ılık ılık parıldayan
Hatıralar içinde
Sen bahtsız neslimizin şairi
Sen kesik kesik öksüren
Sen kömür tozları özlemler içinde
Eğilmeden kırılmadan ürkmeden
Altın gibi şiirler veren.”¹²*

SONUÇ

Yaşamı, hastalığı ve ölümü 24 yıla sığan şair Muzaffer Tayyip Uslu’nun şiirinde genel olarak otobiyografik izlere rastlanır. Kısa bir ömre sahip olan şairin dar bir çerçevede söz konusu edilen hayatı ve edebî kişiliği, 2017’de Hamit Kalyoncu’nun söz konusu eseriyle kapsamlı bir yapıya bürünmüştür denilebilir. Bu çalışmanın dışında da şiirlerini topladığı “Şimdilik” adlı kitabında bulunan 57 şiirden ve birkaç yazısından yola çıkarak hayatı ve sanatı hakkında fikir edinmek mümkündür. Maddi yetersizliğe ve hastalığına karşı verdiği mücadele onun şiirinin önemli bir bölümünü oluşturmuştur. Bu mücadelenin en büyük şahidi olan Zonguldak’la bütünleşen şair, hayatında kötü anılar bıraksa da bu “küçük şehre” sevgisini hiçbir zaman kaybetmediği mısralarında açık bir biçimde görülür.

II. Dünya Savaşı’nın yarattığı olumsuz hava düşünüldüğünde tüm maddi imkânsızlıklarına rağmen zor şartlarda çalışarak kazandığı parayla şiirlerini kitaplaştırmayı başaran şair, bu sayede Türk edebiyatı tarihinde kendisine bir yer edinmiştir. Türk edebiyatında ses getiren bir şair olmasa da adı, döneminde genç kuşak şairlerin arasında anılan Muzaffer Tayyip Uslu, ses, söyleyiş ve ele aldığı temalar bakımından Garipçilerin takipçiliğini üstlenmiştir. Sonuç olarak denilebilir ki onun şiiri; yaşamı ve ölümü ayıran ince çizgide sürüp

¹¹Mehmet Yavrutürk, Bir Şehir/ İki Şair, http://gazete.tivatrotterapi.com/haber_detay.asp?haberID=243 [Erişim tarihi: 29.10.2018].

¹²Mehmet Yavrutürk, a.g.y.

giden bir yapıda varlık göstermiştir. O, hocası Behçet Necatigil'in dediği gibi "yaşamındaki acılara rağmen, gizli bir üzgünlük içinde yaşamının güzelliğini yazmış"tır.¹³

Ek: Muzaffer Tayyip Uslu'nun Fotođrafı

¹³Muzaffer Tayyip Uslu, *Şimdilik*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2017, s. 1.

Kaynakça

- Birsel, Salâh. “Ağustos Ayı [Muzaffer Tayyip Uslu'nun ölüm haberi]”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C. III, S. 25 (Ekim 1953), s. 22-23.
- Hünelp, Ayhan. “Bir Muzaffer Tayyip Uslu Vardı..”, **Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi**, C. 24, S. 240, (Eylül 1971), s. 466.
- Kalyoncu, Hamit (2017). *Yaşamak Güzeldi - Kelebek Ömürlü Şair Muzaffer Tayyip Uslu*. Ankara: Telgrafhane Yayınları.
- Sazyek, Hakan (1996). *Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirinde Garip Hareketi*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Tapınç, Onca (ed.) (2004). *Orhan Veli- Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Cumalı, Necati (hızl.) (1956). *Muzaffer Tayyip*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Uslu, Muzaffer Tayyip (2017). *Şimdilik*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Yalçın, İrfan (2011). *İlk yaz Ölümeleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları Yayınları.
- Yavrutürk, Mehmet (2011). Bir Şehir / İki Şair,
http://gazete.tiyatroterapi.com/haber_detay.asp?haberID=243 [Erişim tarihi: 29.10.2018].